

De Familiegeschiedenis 1800 – 1854

“Ja vrouw, ik zeg je, voor een flinke jongen als Hendrik is, kan ik me niets beters voorstellen als de militaire dienst.”

“Maar man”, zegt moeder Betje, “de jongen heeft een zwakke borst. Als hij naar de mis gaat, heeft hij nog last van de wierookdamp. Ik heb er met heerroom al over gepraat om hem maar niet naar de kerk te sturen.”

“Jij met je pastoor altijd, ik geloof dat de jongen ook liever niet naar de kerk gaat.”

“Nou Pier, dat moet je niet zeggen. Als hij niet graag naar de mis gaat, is het alleen om de benauwde lucht. Hij is veel liever buiten, zegt hij, maar als het koud is, heeft hij het ook vaak op de borst.”

“Nou Betje, ik geloof dat het voor de jongen goed is. Orde en tucht en goed eten en geen zwaar werk, en na een jaar of wat een goed paspoort en dan helpen alle militaire en civiele autoriteiten je voort. Je kunt het aan mij zien. Ik heb nu toch ook een vaste betrekking, al is het niet zo mooi gevangen op te passen. Maar als je hier in Friesland bij de boer moet werken of bij de contributie, is het ook niet te best.”

Een dergelijke gesprek had men kunnen afluisteren in een woning, nabij het verblijf der zware gevangenen te Leeuwarden omstreeks het jaar 1840, tussen de gevangenvaarder Pier Hendriks en zijn vrouw Elisabeth IJpes.

Vader Pier, in hart en nieren dienstman, kon zich geen hoger ideaal denken dan de Dienst onder de Overheid des lands.

Moeder Elisabeth achtte als katholieke vrouw de overheid van het land niet zoo hoog en ging liever te rade met het kerkelijke gezag. Ze had er ook voor gezorgd dat hun jongen op tijd aangenomen was.

De bezwaren van Moeder de vrouw waren echter niet voldoende om Vader Pier van zijn ideaal af te brengen en Hendrik in het burgerlijke leven te houden.

Op 16-jarige leeftijd kreeg hij het militaire pakje aan en was gedurende twee zes-jarige perioden als vrijwilliger in de verschillende garnizoensplaatsen geleverd. Hij was zodoende beleerd met alle handelingen, die voor een onder-officier noodig waren. Hij was meester op alle wapens in de schermkunst, enz. Het ging echter met de zorg voor de toekomst, wat militaire vrijwilligers betrof, toen ook al niet zo vlot. Men kon ten laatste kiezen als korporaal naar Indië gaan en dan sergeant worden of de dienst verlaten. Men kon ook als korporaal blijven dienen, maar dit laatste gaf gaf geen voldoening en ook geen levenspositie. Voor Hendrik Smit was, naar God's bestel, tijdens zijn verblijf in zijn laatste garnizoensplaats Hoorn de tijd aangebroken, dat de vraag in zijn hart rees: Hoe ben ik rechtvaardig voor God?” De rust in het volbrengen der plichten der Roomsche Kerk was hem voorbij gegaan. De kennis om een betere weg te kiezen, ontbrak hem, maar Dezelfde die wolven, lucht en winden wijst spoor en loop en baan, kon ook wel wegen vinden waarlangs zijn voet kon gaan.

Introductie Jannetje Snoek, de toekomstige vrouw van Hendrik Smit, de toekomstige veldwachter

“Ik wou dat de kiengeren maar wat groter wazzen, dat ze ok wat verdienen konnen”, was de verzuchting van Moeder Berendjen, want Vader Lammert Snoek zat met een gespalkt been op twee stoelen. Dus de verdiensten of inkomsten waren niet als gewoon. Dat wil niet zeggen dat ze anders zo ruim waren, want Vader Lammert werkte bij het Rijkswerk en had bij het verzetten van de heistelling zijn been gebroken. En de Raad van Arbeid bestond in 1826 nog niet. “Ja”, was het antwoord van de aanhoorder van bovenvermelde verzuchting, “ik had dacht als Jannetje ers na Klaas en Willepien ging op de boerderije, dat scheelde toch altoos wat.”

En deze gedachte werd ten opzichte van Jannetje de oudste dochter van het echtpaar Snoek in een daad omgezet, want niet lang na deze samenspraak, vinden we Jannetje Snoek als dienstmeisje op de boerderij van Oom en tante te Warden aan de Zuiderzeedijk, niet ver van het stadje Edam. Na eenige jaren op het land te hebben vertoefd, ging ze naar Hoorn in stadsdiensten haar geluk zoeken. Bij de families Alerwijn, Herdenrijk en Stookebrood was ze vele jaren werkzaam en haar diensten werden wel gewaardeerd, want ze was goed bij. Maar onder alle deze wisselingen van haar lot werd ze niet ontrouw aan haar belijdenis. De Heere vergat ook dit Zijn kind niet. Als ze wist dat er 's Zondagsavonds een gezelschap was en ze vrij van haar dienst kon komen, was ze ter plaatse waar gesproken werd over de bevindingen in het leven van alle dag in verband met het geloof, door de Liefde Gods in de harten gegeven. Want het leven in dienstbaarheid bij de rijken gaf ook in die tijd geen band des geloofs aan het gezin en geen steun voor een alleenstaande vrouw. En de eerste jeugd met zijn idealen voor dit leven, waren voor Jannetje ook reeds voorbij.

Jannetje ontmoet Hendrik

Het was op één van deze tevoren genoemde gezelschappen, dat we ook konden ontmoeten Hendrik Smit, de naar zielerust zoekende militair. Daar Jannetje, of zooals men haar onder de bekenden aansprak "Jans" nog algauw een woordje meesprak, had ze ook al spoedig de aandacht getrokken van Hendrik. Deze aandacht was de aanleiding tot nadere kennismaking en zoals later blijkt, had deze schijnbaar toevallige ontmoeting de grond gelegd ook voor het schrijven van deze herinnering. Toen na enkele jaren van nadere kennismaking "tussen beide in Hoorn vertoeven dienstbaren", de tweede periode van zes jaar van dienst voor korporaal Smit verstreken was, had hij te kiezen: tusschen vertrek naar Indië of uit diensttreding. In het vooruitzicht van Hendrik's militair ontslag had. "Jans" zich bij haar Mijnheer en Mevrouw beklagd en tevens verzocht om medewerking bij het verkrijgen van een betrekking. Ze wilde nu ook wel liefst in het huwelijk treden. Als zij dan als werkster bleef helpen en Hendrik kon huis- of pakhuisknecht worden, dan hadden ze ook een bestaansmogelijkheid. En zoo kwam het, dat hun huwelijk, hetwelk in dien tijd voor een militair van lagere rang onmogelijk schoon, na ontslag uit de dienst tot stand kon komen. Maar de zaken in Hoorn rustten in die tijd ook al meer op voorbijgegane glorie dan op dagelijks succes. En het bleek ook al spoedig dat de verdiensten voor het pas opgerichte gezin van de familie Hendrik Smit niet voldoende waren.

Hendrik terug naar Leeuwarden, met vrouw en dochter

Na een afwezigheid van bijna 14 jaar kwam Hendrik, maar nu met vrouw en dochter, terug in zijn vaderstad Leeuwarden. De kleine Betje was nu dus gelijk bij Grootmoeder, en de ouders zochten door stage arbeid in hun levensbehoeften te voorzien. Toen echter na enige tijd Lammert (23 Februari '54) geboren werd, was daarmee de behoefte grooter en de werkkraft buiten huis gehalveerd. Daar Hendrik van jongsaf geen zwaar werk gedaan had, viel het hem moeilijk alle voorkomende arbeid te verrichten. Er kwam echter verandering.